

1.

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ JAKO TÉMA PRO BEZPEČNOSTNÍ STUDIA?¹

Tematika životního prostředí hraje v současné společnosti stále významnější roli². Od konce druhé světové války jsou nastolována environmentální témata, která stále silněji ve společnosti rezonují. Od šedesátých let 20. století lze ve vyspělých státech pozorovat růst citlivosti na kvalitu životního prostředí (srov. např. Vráblíková 2010: 368–369). Jako symbolický mezník bývá chápána kniha americké oceánoložky a spisovatelky Rachel Carson *Silent Spring*³, která poprvé vychází v roce 1962. Tato kniha vymezuje počátek environmentalistického hnutí⁴ –

¹ Dílčí části této kapitoly vychází z textu s názvem *Environmentální bezpečnost a klasická typologie bezpečnostních studií* (Martinovský 2011a).

² Toto tvrzení se zdá být evidentním natolik, že není třeba dokládat – životní prostředí se postupně stávalo tématem jednání světových státníků a ovlivnilo i naše každodenní jednání (třídění odpadu apod.). V posledních několika letech se však objevují odborné texty, které konstatují zlom a pokles zájmu o tuto problematiku. Začíná se mluvit o takzvané „zelené únavě“ (angl. *green fatigue*), což podle některých autorů kontrastuje se stále se zrychlujícím tempem širokého spektra degradujících procesů (srov. Librová 2014).

³ Do češtiny je název knihy překládán jako *Tiché jaro* či *Mlčící jaro*. Kompletní český překlad však kupodivu dosud nebyl vydán, český čtenář je tak odkázán jen na překlady některých kapitol publikovaných v časopise *Vesmír* v roce 1966.

⁴ Environmentalismus, pojem používaný od padesátých let dvacátého století, označuje filosofii, politickou ideologii i společenské hnutí, jejichž společným znakem je důraz na témata životního prostředí – jde spíše „o širokou škálu vědeckých, náboženských, ekonomických a politických názorů“ (Heywood 2005: 255). Environmentalistické hnutí pak můžeme podobně definovat

o desetiletí později je již environmentální problematika tématem mnoha mezinárodních summitů na nejvyšší úrovni (Barnett 2007: 184). Vznik environmentálního hnutí na konci šedesátých let a související debaty zásadně ovlivnily podobu moderní společnosti – ochrana přírody se z vytváření chráněných oblastí (koncept 19. století) rozšiřuje a začíná ovlivňovat zemědělství, školství, zdravotnictví, způsob výživy, trávení volného času, politiku („zelená“ témata ve volebních programech, existence nových konfliktních linií – *cleavages* – či vznik Stran zelených apod.) a také bezpečnost (Eckersley 1992: 33–47). V určitém smyslu však environmentální hnutí čerpá také ze starší tradice, např. romantické či pro naše potřeby důležitější tzv. malthusiánské (srov. Wall 1994). Nejvýznamnější publikace o možných ohroženích v souvislosti s environmentálními problémy shrnuje tabulka 1.

Bezpečnostní komunity západních zemí⁵ během studené války poměrně striktně a jednotně environmentální agendu odmítaly jako nerelevantní, ohrožující naplňování cílů národní bezpečnosti a oslabující pozici v rámci bipolárního soupeření. Na začátku devadesátých let se však k vnějšímu tlaku na bezpečnostní komunitu přidaly i další, vnitřní faktory a dochází k postupnému propojování environmentálních témat a bezpečnosti.

jako „širokou sítí jedinců a organizací zapojených do kolektivní akce s cílem dosáhnout určitého cíle v souvislosti s životním prostředím“ (Fagan 2004: 22, srov. např. Binka 2008: 17–56).

⁵ Zajímavým a doposud téměř nezkoumaným tématem je geneze vnímání environmentálních hrozeb v sovětském bloku. Zdá se, že o pokusech propojit environmentální témata a bezpečnost mluvit nelze až do konce osmdesátých let a nástupu Michaila Gorbačova. Jeho článek *Реальность и гарантия безопасности мира* v roce 1987 a následně projev na půdě Valného shromáždění OSN v prosinci 1988 poukazují na závažné společné hrozby environmentálního charakteru, kdy „hrozbou z nebe již není nukleární střela, ale globální oteplování“ (Brauch 2011: 63). Velmi aktivní byl také tehdejší ministr zahraničí SSSR Eduard Ševardnadze, který na půdě OSN navrhoval vytvořit speciální agenturu pro řešení akutních environmentálních problémů, tzv. zelené přílby (Dabelko 2008: 24). Nabízí se samozřejmě otázka, do jaké míry (a zda vůbec) tento názor ovlivnil bezpečnostní složky v sovětském bloku.

Tabulka 1: Přehled základních textů o environmentálním ohrožení (výběr: autor)

Rok vydání	Název textu	Autor	Stručné shrnutí
1798	<i>Eseje o principu populace</i>	Thomas Malthus	Základní teze vychází z matematické úvahy, že lidstvo roste geometrickou řadou, zatímco zemědělská produkce pomaleji, aritmetickou řadou. Až společnost překoná možnosti zásobování potravinami, bude docházet k bojům o zdroje. ⁶
1962	<i>Mlčící jaro</i>	Rachel Carson	Kniha upozorňuje na negativní důsledky využívání pesticidů (DDT) na přírodní ekosystémy a následně i na lidské zdraví.
1968	<i>Populační bomba</i>	Paul Ehrlich	Jde o modernizaci Malthusových tezí o rychlém populačním růstu a nedostatku potravin. Kniha je důrazně varovná a předpovídá dramatické změny, hladomor a pokles populace v horizontu jednoho či dvou desetiletí (od vydání).
1972	<i>Meze růstu</i>	Donella Meadows, Dennis Meadows, Jørgen Randers, William Behrens	Kniha precizuje malthusíánské předpovědi (pomocí počítačových modelů) a přidává další proměnné – kromě populace a potravin bere v úvahu i znečištění, míru industrializace a vyčerpávání surovin. Předpokládá dosažení mezí růstu nejdéle do 100 let.
1990	<i>První hodnotící zpráva (FAR)</i>	Mezivládní panel pro změny klimatu (angl. <i>Intergovernmental Panel on Climate Change</i> – IPCC)	První z dosud pěti publikovaných zpráv mezivládního panelu předznamenala směr debaty a v hrubých rysech se zmiňuje o všech v současnosti debatovaných rizicích globálních změn klimatu. FAR byla klíčovým podkladem pro vytvoření Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu.
2006	<i>Nepříjemná pravda</i>	Al Gore	Jde o doplněnou přednášku Ala Gora vydanou ve formě knihy a filmu. Dílo získalo velkou publicitu, zprostředkovalo řadu argumentů veřejnosti a stálo u počátku vzrušené celospolečenské debaty o rizicích globální změny klimatu v řadě států.

⁶ Celkové pesimistické a deterministické vyznění, které je tradičně Malthusovi přisuzováno, je simplifikací původního textu. Malthusův hlavní argument

Mezi **vnější faktory** můžeme zařadit především stále se zvyšující zájem vlád i veřejnosti o environmentální problematiku. Povědomí o nutnosti ochrany životního prostředí se rozšiřuje, aktivními se stávají NGOs s ekologickým zaměřením (Friends of Earth, Greenpeace aj.). Témata jako narušení ozónové vrstvy či kyselá dešť se stávají hojně diskutovanými problémy. Dříve alternativní pohledy se stávají mainstreamem – např. globální změny klimatu jsou v polovině devadesátých let diskutovány na nejvyšší mezinárodní úrovni. Z tohoto pohledu by tedy zařazení environmentální problematiky do agendy bezpečnostních studií mohlo být viděno jako přizpůsobení se módním trendům, odpověď na společenskou poptávku či jako reakce na nové poznatky výzkumu v přírodovědných disciplínách.

Zároveň prochází bezpečnostní studia počátkem devadesátých let velkou **vnitřní** proměnou. Konec bipolární konfrontace, dohady o „konci dějin“ a „demokratickém míru“ – to vše přispívá k široce přijímanému názoru, že bezpečnostní studia je nutno redefinovat. Klasická témata jako kontrola zbrojení, jaderné odstrašení, omezená válka apod. se stávají zastaralými a nepotřebnými. Z témat okrajových se stávají témata nosná (např. výzkum občanských válek) a objevují se tendence výrazně rozšířit agendu, tj. zahrnout i hrozby v rovině společenské, ekonomické, environmentální, zdravotní apod. Navíc je postupně erodováno klasické pojetí státu jako primárního referenčního objektu a někteří výzkumníci poukazují na nutnost „prohloubení“ bezpečnostních studií ve smyslu rozšíření okruhu ohrožených entit, které mohou nárokovat své přežití. I prohloubení přináší výrazný impuls pro výzkum environmentálních hrozeb, neboť zatímco existence státu není většinou přímo ohrožena, jedinec už je vystaven nebezpečí daleko více.

o populačním růstu rychlejším než je růst zemědělské produkce, představuje jen určitý teoretický model. Malthus konstatuje, že populační růst byl vždy omezován vnějšími i vnitřními faktory. A právě vnitřní faktory – např. omezení porodnosti z vlastního rozhodnutí – vnímá Malthus jako možné řešení problematiky do budoucna (Kovanda 2010). Další netradiční čtení Malthuse viz např. sborník z vynikající konference Centra pro ekonomiku a politiku (Holman a Loužek 2010).

V následující podkapitole představíme základní texty debaty o environmentálních hrozbách v rámci agendy bezpečnostních studií. Historii pronikání tématu životního prostředí do BS velmi dobře mapuje text norského výzkumníka Carstena F. Rønnefeldta (1997). Byť článek vyšel v *Journal of Peace Research* již téměř před dvaceti lety, zdá se velmi přínosný i v dnešní době. Rønnefeldt totiž přináší přehledné rozdělení studia bezpečnosti a životního prostředí do třech generací a umožňuje tak sledovat místo desítek a stovek jednotlivých článků obecné trendy ve výzkumu. V této podkapitole využijeme toto dělení a přiblížíme historii výzkumů v této oblasti.

1.1.1 První generace výzkumu – pronikání environmentálních hrozeb do agendy bezpečnostních studií

Jako vůbec první seriózní návrh na propojení environmentální agendy a sféry bezpečnosti bývá chápán článek **Lestera R. Browna**⁷ *Redefining National Security* z roku 1977 (Brown 1977). Tento text nezískal v akademickém výzkumu bezpečnosti ani v bezpečnostní komunitě větší pozornost, patrně proto, že autor pocházel z řad ekologických aktivistů, vedl ochránářský think-tank Worldwatch Institute a nebyl tak považován za seriózního vědce. Článek však v mnohém (včetně názvu) připomíná text **Richarda Ullmana**⁸ *Redefining Security*, který vyšel

⁷ Lester R. Brown (*1934) vystudoval zemědělské vědy a agrární ekonomii. Formující zkušenosti byl studijní pobyt v Indii. Působil v americké administrativě, především na ministerstvu zemědělství, kde se zaměřoval na analýzu zahraničních zemědělských politik. Z vládních služeb definitivně odchází v roce 1968, v roce 1974 pak zakládá think-tank Worldwatch Institute (DeLeon 1994: 305–311). V současnosti stále publikuje (např. o cenách potravin jako jedné z příčin arabského jara, viz Brown 2011) a je stále vnímán jako jeden z nevlivnějších environmentálních myslitelů.

⁸ Richard H. Ullman je emeritním profesorem mezinárodních vztahů na Princeton University, v duchu americké tradice prolínání akademické sféry a státní administrativy působil také jako člen National Security Council (klíčový poradní orgán prezidenta) či v plánovacích orgánech ministerstva obrany.

Tabulka 2: Přehled základních textů podporujících pronikání environmentálních témat do BS (výběr: autor)

Rok vydání	Název textu (název časopisu)	Autor	Stručné shrnutí
1977	Redefining National Security (<i>Worldwatch Paper</i>)	Lester R. Brown	Text nabízí nový pohled na národní bezpečnost, kterou již nelze zajistit jen vojenskými prostředky, ale jejíž zachování je závislé právě na demilitarizaci agendy bezpečnosti a přesunu prostředků do řešení problémů jako jsou eroze, vyčerpávání surovin, odlesňování a změny klimatu.
1983	Redefining Security (<i>International Relations</i>)	Richard Ullman	Ullman poukazuje na nebezpečnost environmentálních hrozeb – přírodní katastrofy mohou mít stejně závažné a rozsáhlé následky jako „klasické“ hrozby typu konvenční či jaderné války.
1989	Redefining Security (<i>Foreign Affairs</i>)	Jessica Tuchman Mathews ⁹	Text poukazuje na nutnost rozšíření bezpečnosti o environmentální agendu, podobně jako v sedmdesátých letech došlo k zahrnutí ekonomických témat do bezpečnostního výzkumu.
1989	Environment and Security (<i>Foreign Policy</i>)	Norman Myers	Text upozorňuje především na vzájemnou závislost v oblasti environmentálních hrozeb, resp. na jejich přeshraniční charakter.
1994	Coming Anarchy (<i>Atlantic Monthly</i>)	Robert Kaplan	Základní teze hovoří o tlaku na zdroje v důsledku environmentální degradace a následných konfliktů, především v rozvojovém světě (tj. variace na malthusiánské téma).

⁹ Jessica Tuchman Mathews je v současnosti ředitelkou velmi vlivného washingtonského think-tanku Carnegie Endowment for International Peace. O pronikání environmentálních témat do bezpečnostního výzkumu se zasloužila nikoli pouze z pozice vědce, ale také jako vysoce postavená pracovnice amerického ministerstva zahraničí v prvním Clintonově prezidentském období (Floyd 2012: 108).

v roce 1983 v časopise *International Relation* a který je často považován za průkopnický a svého druhu první, který změnu konceptu bezpečnosti směřem k větší environmentální citlivosti prosozoval (viz např. Waisová 2005: 115). Citaci Ullmanova článku ostatně málokdy vynechávají úvodní části soudobých pojednání o environmentální bezpečnosti (např. Floyd 2010: 70 aj.). Základním Ullmanovým argumentem je tvrzení, že hrozby nevojenského charakteru, včetně environmentálních, mají stejný, či dokonce větší potenciál poškodit národní bezpečnost než „klasické“ vojenské hrozby. Z toho vyvozuje nutnost pozměnit agendu bezpečnostní politiky, neboť nevojenské aspekty „se pravděpodobně stanou hůře zvládnutelnými a nebezpečí jejich zanedbání vzroste“ (Ullman 1983: 153). Po těchto pionýrských textech vychází řada dalších článků a podrobnějších studií, které zdůrazňují nutnost zkoumání hrozeb souvisejících se životním prostředím – přehledný, byť nutně neúplný výčet základních textů uvádí tabulka 2.

1.1.2 Druhá generace výzkumu – zkoumání vztahu nedostatku surovin a násilného konfliktu

Druhá generace, která nastupuje počátkem devadesátých let, se již zaměřuje na konkrétní empirické výzkumy, které v předchozím období prakticky úplně chyběly (Rønnfeldt 1997: 475). Hlavním představitelem je kanadský vědecký pracovník Thomas Homer-Dixon z univerzity v Torontu a skupina vědců kolem něho, tzv. Toronto Group (Dabelko, Lonergan a Matthew 2000: 30). Významná evropská skupina (tzv. Bern-Zurich Group) s podobným výzkumným záměrem se zformovala také okolo Günthera Baechlera (Floyd a Matthew 2012: 6–7). Výzkumy se omezují na jedno specifické téma a snaží se na konkrétních případech testovat tezi o kauzálním vztahu mezi nedostatkem (obnovitelných) surovin a násilným konfliktem.

Přesto i v období, které Rønnfeldt vymezuje pro druhou generaci, paralelně vycházejí práce, které by mohly být zařazeny do generace první. Jde například o výzkumníky z kodaňské školy, kteří počátkem devadesátých let pracují na novém pojetí

bezpečnosti a jejichž stěžejní a shrnující dílo *Security – New Framework for Analysis* (doporučující zohlednit i environmentální sektor bezpečnosti) vychází v roce 1998.

Druhá generace má na prosazení konceptu environmentální bezpečnosti patrně daleko větší zásluhy než generace první. Důraz na konkrétní příklady, sběr empirických dat a využití kvalitní metodologie (*process-tracing* aj.) totiž výrazně posílilo tezi o propojení témat životního prostředí a bezpečnosti (srov. Rønnefeldt 1997: 476). V tomto případě tedy konkrétní výsledky měly daleko větší hodnotu než sebelépe konstruované konceptuální argumenty. Pokud se však podíváme na závěry, pak jasná souvislost mezi nedostatkem (obnovitelných) surovin či environmentální degradací a konfliktem nebyla prokázána¹⁰.

1.1.3 Třetí generace výzkumu – diverzifikace metodologických přístupů i tematických oblastí

Třetí generaci výzkumu environmentální bezpečnosti Rønnefeldt ve svém textu z roku 1997 pouze odhaduje z nových trendů, které se v agendě objevují. Předpokládá, že nová generace výrazně rozšíří spektrum zkoumaných témat. Úzké zaměření Toronto Group, kdy nedostatek zdrojů byl nezávislou proměnnou a ozbrojený konflikt závislou, bude překonáno. Bude kladen důraz na komplexní chápání při zahrnutí mnoha proměnných, původní omezení na státní či substátní úroveň bude rozšířeno a výzkum objeví také globální rovinu či malé skupiny i jednotlivce (Rønnefeldt 1997: 478).

V tomto ohledu se Rønnefeldtovy předpoklady beze zbytku naplňují. Především téma „globálního oteplování“ a jeho výzkum odpovídají předpovědím o rostoucí komplexitě, o nových metodologických přístupech a o výrazné proliferaci témat. Podobně

¹⁰ Na konci devadesátých let se začal prosazovat názor, že státy jsou náchylné ke konfliktu, pokud mají naopak velké bohatství surovin na svém území – hovoří se o surovinovém prokletí (*resource curse*), (srov. Martinovský, Šmíd a kol. 2013: 175–176).

koncept *human security*, který rozšiřuje spektrum relevantních referenčních objektů i o lidské jedince obsahuje výraznou environmentální součást¹¹. Moderní metodologické přístupy v bezpečnostních studiích (např. diskurzivní analýza, sekuritizace) jsou aplikovány i na environmentální hrozby (např. Brauch 2011, Balzacq 2011).

Tabulka 3: Generace výzkumu bezpečnosti a životního prostředí

	První generace	Druhá generace	Třetí generace
Začátek období	1980 - >	1990 - >	polovina devadesátých let
Vědecký přístup	konceptuální debata	<i>process-tracing</i>	široké spektrum společenskovední metodologie
Hlavní předmět analýzy	životní prostředí a bezpečnost	obnovitelné zdroje a konflikt	životní prostředí a bezpečnost
Úroveň analýzy	globální, státní, individuální	státní, substátní	globální, regionální, státní, substátní

Převzato a doplněno z Rønnfeldt 1997: 474.

Je však důležité zmínit, že předchozí generace s nástupem nových nemizí. Naopak přetrvávají dále – i v současnosti probíhají konceptuální debaty o místě environmentální bezpečnosti v bezpečnostních studiích, stejně jako se mnoho výzkumníků zabývá vztahem mezi válkou a nedostatkem zdrojů.

¹¹ Od počátku je koncept *human security* definován s výraznou environmentální dimenzí (United Nations Development Programme 1994: 24–25), jeho integrální součástí je navíc potravinová bezpečnost.

1.2 Obsah a hranice environmentální bezpečnosti

V souvislosti s rozšiřováním bezpečnosti o další sektory se začalo uvažovat o nových hranicích pro bezpečnostní studia. V environmentálním sektoru, podobně jako i v jiných, se výzkumníci začali tázat, kam až s rozšiřováním agendy pokračovat. Zatímco pro některé výzkumníky byla nejzazší hranicí environmentálního sektoru ekologická témata související s ozbrojenými silami či ekologicky motivovaný terorismus, další poukazovali na nutnost zkoumat i globální změny klimatu či ohrožení biodiverzity. Spor o relevanci jednotlivých témat pro bezpečnostní agendu probíhá dodnes a jeho nejobecnějším vyjádřením je snaha vytvořit definici environmentální bezpečnosti. Význam definice přitom není jen v jasném vymezení přirozeně ohraničeného fenoménu, který výzkumník odhaluje. Konstruktivistickou optikou je definice spíše určitým programovým vyjádřením témat, která tvůrci definice považují za relevantní.

Šíře definice environmentální bezpečnosti zpravidla souvisí s normativním postojem daného autora k hranicím bezpečnostních studií obecně. Velmi užitečné je tradiční dělení těchto postojů dle Tarry (1999) na tradicionalisty, rozšiřovatele (*wideners*) a prohlubovatele (*deepeners*). Do českého prostředí se tato typologie dostává s Marešem (2002: 16) a o smysluplnosti dělení svědčí široké využití¹². Názorové proudy uvnitř bezpečnostních studií lze podle Tarry popsat následujícím způsobem:

1. *Tradicionalisté*

Skupina tradicionalistů je charakteristická vojenským a státocentricky orientovaným pohledem (Buzan, Wæver a de Wilde 2005: 9). Jediné hrozby, které skutečně stojí za pozornost, jsou hrozby ovlivňující obranu státu, jeho přežití, politickou suverenitu. Tradicionalisté nevnímají konec studené války jako nutnost změnit výrazně směr, kterým se bezpečnostní

¹² V českém prostředí mimo jiné také Waisová (2003) a podobně i např. kodaňská škola (Buzan, Wæver a de Wilde 2005).

studia ubírají. Neorealistická perspektiva nenutí na začátku devadesátých let hledat novou výzkumnou agendu – tehdejší klid je pouze zdánlivý a dříve nebo později se rozhoří nové konflikty. Typickými představiteli této skupiny jsou např. J. Mearsheimer a S. Walt (Waisová 2003: 26).

2. *Rozšiřovatelé*

Rozšiřovatelé či skupina podporující umírněnou reformu agendy bezpečnostních studií se s tradicionalisty shoduje, že hlavní důraz je třeba klást na bezpečnost státu. Nové bezpečnostní prostředí však vyžaduje zahrnout do analýzy hrozby ekonomického, sociálního, zdravotního i environmentálního charakteru. Ne vždy se zastánci umírněné reformy BS shodnou na rozsahu rozšíření, tj. na tom, jaké sektory v BS zkoumat. Hlavním spojovacím prvkem rozšiřovatelů tak je v podstatě především to, že všichni poukazují na význam nevojenských hrozeb pro národní bezpečnost v současném světě. Podle Waisové (2003: 27) můžeme do této skupiny zařadit např. R. Schutze, R. Greenwooda, P. Katzensteina, T. Risse-Kappena, E. Adlera, M. Barnetta, A. Wendta, dále sem patří např. J. Mathews či P. Roges (O'Connor 2010). Některé práce výzkumníků z kodaňské školy také spadají do této kategorie¹³.

3. *Prohlubovatelé*

Tzv. prohlubovatelé prosazují radikální reformu bezpečnostních studií. Souhlasí s nutností rozšířit spektrum hrozeb o nevojenskou problematiku. Ovšem státocentrický pohled chápou jako svazující a překonaný. Legitimním referenčním objektem může být nejen stát, ale také jedinec, národ, kmen, rodina, lidstvo i životní prostředí aj. (Waisová 2003: 28). Někteří stoupenci radikální reformy také přinášejí do agendy bezpečnostních studií feministická témata (Tarry 1999: 9).

¹³ Byť se často autoři snaží vymezit vůči tomuto dělení a zařazují se mimo tyto kategorie (Buzan, Wæver a de Wilde 2005: 235).

1.2.1 Environmentální bezpečnost jako široký zastřešující pojem

Environmentální bezpečnost bývá vnímána také jako zastřešující pojem, který v sobě zahrnuje širokou škálu témat. Vágnost pojmů *bezpečnost* a *životní prostředí (environment)* přispívá k tomu, že zatím nebyly vymezeny a přijaty jasné hranice tohoto sousloví, a proto „environmentální bezpečnost není ani tak konceptem, jako spíše debatou“ (Floyd 2008: 1).

Jedním z příkladů širokého pojetí může být vymezení **kodaňské školy**, která nachází v environmentálním sektoru široké spektrum témat (Buzan, Wæver a de Wilde 2005: 91):

- narušení ekosystémů (změny klimatu, odlesňování, ...)
- energetické problémy (vyčerpávání zdrojů, havárie)
- populační problémy (epidemie, migrace, ...)
- potravinové problémy (chudoba, hladomory, ...)
- ekonomické problémy (neudržitelný růst, asymetrie dělby bohatství)
- občanské spory (ekoterorismus i ničení přírody během válek).¹⁴

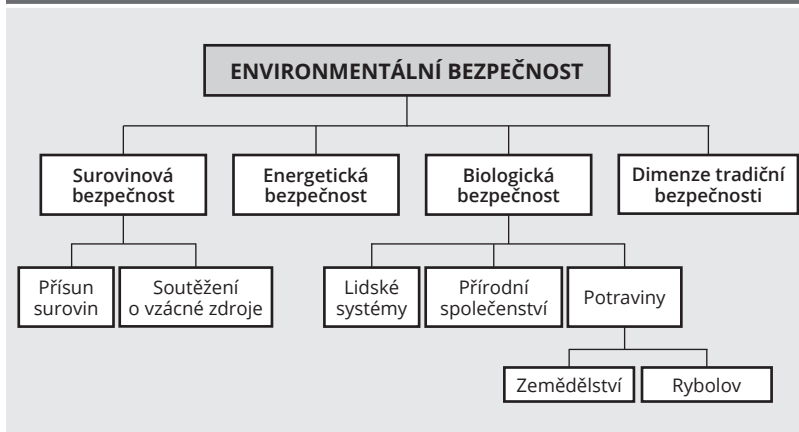
Takto široké vymezení rozhodně není vždy přijímáno. Samotní autoři konstatují, že „čistě environmentální tematické oblasti se nejvíce blíží „narušení ekosystému“. Zbývající položky našeho seznamu se překrývají s agendou ostatních sektorů, ovšem zde na ně pohlížíme optikou životního prostředí.“ (Buzan, Wæver a de Wilde 2005: 91–92). Toto vyjádření není daleko od názoru, že naprosto všechny bezpečnostní problémy mají environmentální dimenzi. Tato teze je sice obhajitelná, samotný koncept environmentální bezpečnosti by však byl tímto přístupem zbaven smyslu (viz například Græger 1996: 113).

Kodaňská škola také pojmenovává nový referenční objekt, který je často skrytě přítomný v sekuritizačních snahách v tomto sektoru – jde o *dosaženou civilizační úroveň* (Buzan, Wæver a de Wilde 2005: 92).

¹⁴ Toto dělení se objevuje i v českém prostředí, konkrétně v krátké souhrnné studii Parlamentního institutu ČR „*Environmentální bezpečnost – teoretický rámec*“ (viz Fojtíková 2008: 2).

Dalším pokusem o široké vymezení environmentální bezpečnosti je koncept profesora environmentálního inženýrství a práva **Bradena Allenbyho**. Jeho cílem je vytvořit „analytický rámec, který umožní transformaci konceptu environmentální bezpečnosti do operačních programů a projektů“ (Allenby 2000: 14). Čtyři dimenze vidíme na schématu 1. V tomto případě tedy environmentální bezpečnost zahrnuje klasická „ekologická“ („biologická“) témata (biodiverzita, změny klimatu, potravinová dostupnost), ale také konflikty o zdroje, problematiku jaderných a jiných materiálů a ochrany před proliferací zbraní hromadného ničení (Allenby 2000: 14). Také je zahrnuta celá dimenze energetické bezpečnosti, tedy snahy o zajištění dostupnosti dodávek energetických surovin a zdrojů. Nabízí se však otázka, zda by tato dimenze nemohla být zařazena do předchozí – do problematiky surovinové bezpečnosti (Allenby 2000: 14). Poslední dimenze pak zahrnuje tradiční hrozby ovlivňující národní bezpečnost (války apod.), které mají environmentální příčiny na území jiných států, případně se může jednat o nepřátelské modifikace životního prostředí – tzv. environmentální zbraně (více viz Martinovský 2012b).

Schéma 1: Dimenze environmentální bezpečnosti dle Allenbyho

Převzato z: Allenby 2000: 15.

Jako zastřešující pojem chápe environmentální bezpečnost také australský výzkumník **Jon Barnett**. V rámci agendy tohoto termínu vidí sedm okruhů (Barnett 2001: 8):

1. snahy redefinovat bezpečnost
2. hledání environmentálních faktorů v násilných konfliktech
3. environmentální bezpečnost státu
4. vztah mezi ozbrojenými silami a životním prostředím
5. ekologická bezpečnost
6. environmentální bezpečnost jedinců
7. problematika sekuritizace.

Spíše než o konceptuální a teorií vedené vymezení obsahu pojmu jde o reálný pohled na současnou vědeckou debatu nad environmentální bezpečností. V další knize pak Barnett (2007: 188–189) přichází s poněkud jiným dělením – nabízí šest různých interpretací pojmu, viz tabulka 4.

Tabulka 4: Různé konceptuální formy environmentálních aspektů bezpečnosti

Pojem bezpečnosti	Ohrožená entita (referenční objekt)	Hlavní zdroj hrozby
Ekologická bezpečnost	životní prostředí	lidská činnost
Společná bezpečnost	národní stát	změny životního prostředí
Environmentální násilí	národní stát	válka
Národní bezpečnost	národní stát	změny životního prostředí
<i>Greening defence</i>	ozbrojené síly	ekoteroristé
Lidská bezpečnost	jednotlivci	změny životního prostředí

Zdroj: Barnett 2007: 189.

1.2.2 Environmentální vs. ekologická bezpečnost

Velmi zajímavým pojetím definice je vytvoření dvou protikladných kategorií – environmentální bezpečnosti a ekologické bezpečnosti. V českém prostředí byly dlouho tyto kategorie používány často jako synonymní (Khol 2002: 32, Komár 1999).

V zahraničí (viz např. Barnett 2001: 108–109, Floyd a Matthew 2012: 9)¹⁵ jsou však tyto pojmy často používány pro označení dvou opačných pozic – v pojetí environmentální bezpečnosti představuje **životní prostředí zdroj hrozeb** a ohroženou entitou jsou lidé, státy či další lidské instituce. Naopak ekologická bezpečnost se zaměřuje na ochranu životního prostředí (či „biosféry“, viz Floyd a Matthew 2012: 9), pro něhož **hlavní hrozbu představují lidské aktivity**.

Toto dělení rozhodně není bezproblémové – jedním z typických znaků environmentálních hrozeb je vysoká komplexnost. Například odlesňování rozsáhlých ploch by touto optikou bylo záležitostí ekologické bezpečnosti, zatímco důsledkem odlesnění (desertifikace, degradace půdy, záplavy) už by spadal spíše do oblasti environmentální bezpečnosti. Odlišovat dopady na lidskou společnost a přírodu má smysl jen v určitém omezeném počtu případů. Oba výše uvedené termíny tedy často zahrnují tutéž agendu a jejich hlavním praktickým smyslem je jasná deklarace hodnotového zaměření výzkumníka – orientace spíše na ochranu životního prostředí či naopak obrana před negativními vlivy na lidskou populaci.

Zároveň se naskytá otázka, zda by ekologická bezpečnost neměla zahrnovat veškeré hrozby pro životní prostředí, byť mohou pocházet z různých sektorů – například vojenské operace, ekonomický růst apod. Lze argumentovat, že než je zasaženo životní prostředí, každá hrozba z těchto sektorů se „transformuje“ na hrozbu environmentální (*užší pojetí*). Avšak mnoho environmentalistů spatřuje největší nebezpečí pro přírodu například právě v pokračujícím ekonomickém růstu. Jejich chápání by zachytilo spíše *širší pojetí* ekologické bezpečnosti.

¹⁵ Jen ojediněle pak zahraniční autoři nepracují s těmito pojmy jako protikladnými koncepty, ale považují ekologickou bezpečnost za vyšší, žádoucí stupeň vnímání environmentálních hrozeb. Např. podle významného anglického teoretika mezinárodních vztahů Petera Hougha environmentální bezpečnost chápe životní prostředí jako vnějšího činitele, zatímco koncept ekologické bezpečnosti už uznává, že lidská společnost je nedílnou součástí biosféry (Hough 2004: 162–163).

1.2.3 Environmentální bezpečnost – rozšiřující či prohlubující perspektiva?

Na základě výše uvedeného přehledu nelze konstatovat, že by reflexe environmentálních hrozeb byla vždy čistě prohlubující perspektivou – radikální reforma neznamena prosté zahrnutí nových hrozeb a referenčních objektů, ale také změnu důrazu od tradiční bezpečnosti na nová témata. Proto je nutné přiznat, že celou oblast environmentální bezpečnosti nelze nazírat jednoduše optikou některého z tradičních směrů v rámci BS – jediný pohled bude vždy nedostatečný, nezahrne celou skutečnost. V tomto ohledu tedy klasické dělení selhává.

Na druhou stranu je možné klasickými termíny popsat tendence a pohledy jednotlivých výzkumníků. Můžeme říci, že pojetí Barnettovo (tabulka 4) by zahrnutými referenčními objekty bylo možno přiřadit mezi prohlubovatele, zatímco Allenbyho vymezení (schéma 1) je užší a státocentrická perspektiva napovídá, že autora by bylo možno zařadit spíše mezi rozšiřovatele.

Proto lze s určitostí tvrdit, že environmentální bezpečnost není konceptem, se kterým přichází rozšiřovatelé či prohlubovatelé. Jde o svěbytný pojem, na širokou skupinu výzkumníků tohoto tématu lze uvedenou typologii aplikovat jen s obtížemi.

Dalším důležitým poznatkem této studie je fakt, že environmentální bezpečnost lze chápat mnoha různými způsoby. Každý výzkumník zahrnuje do agendy rozdílné oblasti. Mezi těmito pojetími existuje často jen minimální shoda – termín environmentální bezpečnost je využíván pro označení širokého spektra problémů. Nelze snadno dohledat ani jádro (průnik) různých chápání. Především důraz na různé referenční objekty (životní prostředí vs. lidstvo) brání shodě na klíčových hrozbách environmentálního sektoru.

Pokud je tedy obsah pojmu environmentální bezpečnost (hrozba) nejasný, jak tedy definovat předmět této studie, jímž má být reflexe environmentálních hrozeb v ČR? O jasné vymezení tématu se pokusíme v první kapitole empirické části této studie, kde využijeme konstruktivistického nadhledu a odstupu od problematiky – zjednodušeně řečeno bude předmětem

našeho výzkumu vše, co je za environmentální hrozby v ČR považováno. Výhody i úskalí tohoto přístupu popíšeme v další kapitole.

1.3 Definice environmentální bezpečnosti

V předchozích odstavcích jsme ukázali některá obsahová pojetí pojmu environmentální bezpečnost, tj. co jednotliví výzkumníci na tomto poli zařazují mezi relevantní subtémata. Daleko častěji než k pojmu environmentální bezpečnost se výzkumníci hlásí k jednotlivým subtématům – k problematice degradace životního prostředí a konfliktu, k živelným pohromám, k potravinové bezpečnosti apod. Pokusme se však také podívat na tento pojem z hlediska hledání jeho definice, která by vymežila oblast nikoli výčtem, ale určením specifických vnitřních obsahových náležitostí. V ideálním případě pak definice vyčerpávajícím způsobem dokáže odpovědět na otázky (dle OECD DAC Working Party on Development Co-operation and Environment 2000: 21):

1. Co je chráněno, co je referenčním objektem?
2. Pro koho životní prostředí chráníme?
3. Proti čemu se v rámci environmentální bezpečnosti chráníme?
4. Kdo se pokouší bezpečnost zajistit?
5. Co se myslí degradací životního prostředí?

Základem pro naše zamyšlení bude vynikající, stále nepřekonaná, byť postarší studie Millennium Project 2001 o různých podobách definice environmentální bezpečnosti. Tato studie se soustředila nejen na analýzu relevantních dokumentů, ale zahrnovala také rozsáhlé dvoukolové dotazníkové šetření. Kromě tříčlenného autorského kolektivu byl ustaven také poradní panel, který zahrnoval osmnáct předních odborníků na problematiku a sloužil pro upřesnění zadání a identifikaci adresátů dotazníkového šetření.

Nejdříve se pokusíme využít definice obou pojmů zvlášť – „environmentální“ a „bezpečnost“. Od tohoto přístupu však

nelze očekávat dostatečné vysvětlení. Celek totiž není tvořen jen svými částmi, ale zahrnuje mimo jiné i vztahy jednotlivých částí. Podobně uvidíme, že environmentální bezpečnost je novým konceptem, nikoli pouze neologismem, jehož význam je evidentní.

1.3.1 Definice environmentální bezpečnosti ve vědecké sféře

Studie Millennium Project (Glenn a Gordon 2001) identifikovala pomocí rozsáhlého dvoukolového dotazníkového řízení s šedesáti adresáty celkem šestnáct (!) základních definic environmentální bezpečnosti. Další posuzování během workshopů a dotazování vedlo k návrhům pěti základních definic. V souhrnném hlasování byla jako nejlepší zvolena následující:

Environmentální bezpečnost je relativní bezpečnost obyvatel (*public safety*) před environmentálními nebezpečími způsobenými přírodními procesy či lidským jednáním v důsledku ignorování, nehody, špatného řízení či nastavení, které mají původ uvnitř nebo vně hranic států.

(Glenn a Gordon 2001: 12)

Přes vysoké hodnocení této definice se mnoho dotazovaných shodovalo na nutnosti dalších úprav – není např. zřejmé, k čemu se vztahuje pojem „relativní“, není zahrnuta široká oblast konfliktu a surovin aj. V normativní rovině zaznívají hlasy po zahrnutí vlastní hodnoty životního prostředí, které by mělo být chráněno i pokud žádnou hrozbu pro lidské jedince nepředstavuje (Glenn a Gordon 2001: 12–13).

Jako druhá nejméně problematická byla vyhodnocena následující definice:

Environmentální bezpečnost je stav dynamiky lidstvo-životní prostředí, který zahrnuje obnovu poškození životního prostředí způsobeného vojenskými akcemi, dále řešení (*amelioration*) nedostatku surovin, degradace životního prostředí a biolo-

gických hrozeb, které mohou vést k společenským nepokojům a konfliktům.

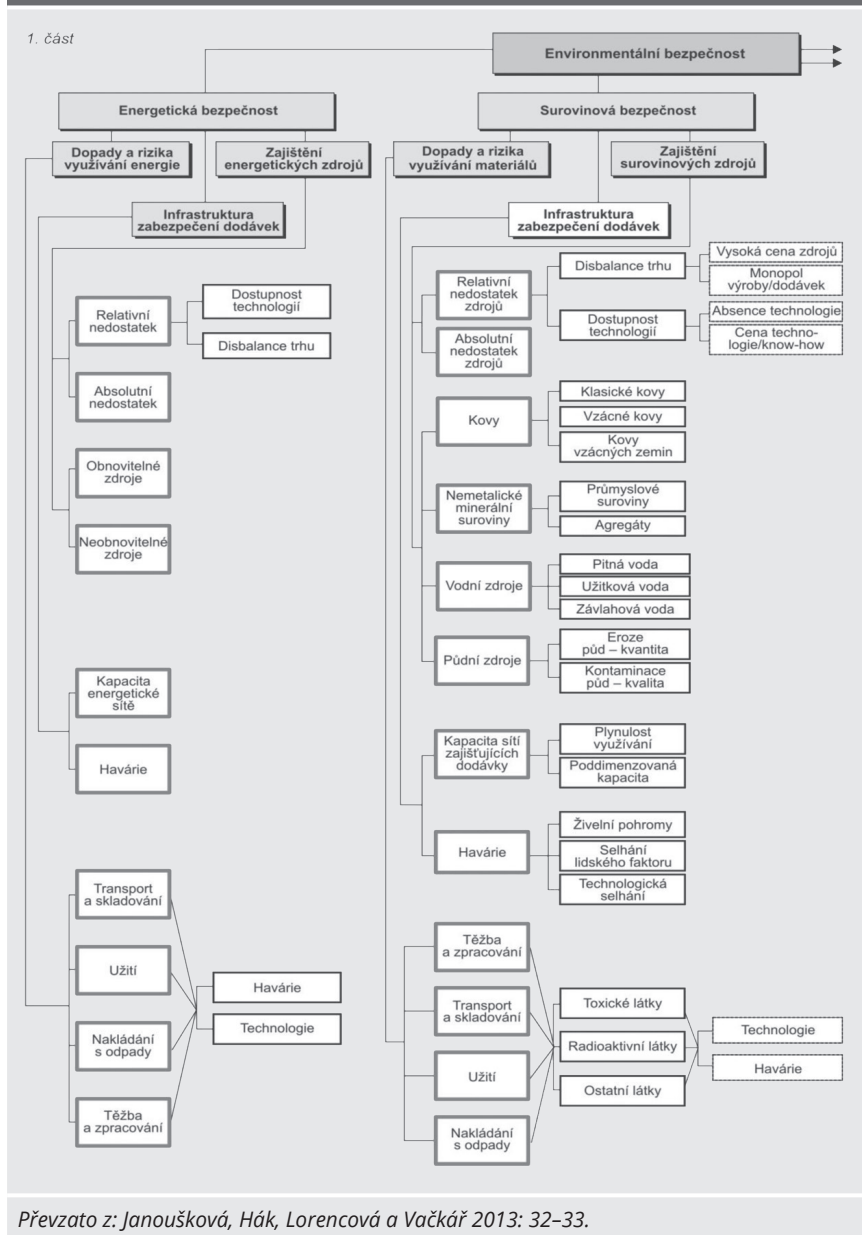
(Glenn a Gordon 2001: 12)

Této definici je vyčítána nevhodnost některých pojmů, především „dynamiky lidstvo-životní prostředí“, pro komunikaci s veřejností. Je však tento požadavek po obecné srozumitelnosti u vědeckých definic oprávněný? Zásadnější výtka směřuje k omezení environmentálních hrozeb na vojenské a násilné záležitosti – takto úzké pojetí je menšinové, byť jasné ohraničení a vyloučení většiny environmentální agendy z obsahu konceptu environmentální bezpečnosti nabízí možnost vyrovnat se s otázkou po velikosti příspěvku, který bezpečnostní studia mohou poskytnout při studiu environmentálních hrozeb. Přesto není tato logika beze zbytku přijímána, byť by jasně vymezila výzkumné pole na oblast, kde by se mohly uplatnit tradiční a osvědčené přístupy bezpečnostních studií (výzkum a řešení konfliktu aj.). Již Ulmann (1983) upozorňuje, že nejen tradiční vojenské hrozby jsou existenční hrozbou pro lidstvo, ale i narušování životního prostředí může ohrozit existenci jedince i lidstva jako celku. V duchu této argumentace pak kodaňská škola bezpečnostních studií jako (jediný?) definiční znak bezpečnosti uvádí existenční ohrožení referenčního objektu – „bezpečnost je synonymem přežití čili zachování existence“ (Buzan, Wæver a de Wilde 2005: 31). Pokud přijmeme tento přístup, nemůžeme omezit bezpečnost pouze na vojenské a násilné hrozby. Tuto definici tedy můžeme vzhledem k důrazu na zachování původních témat bezpečnostních studií nazvat „tradicionalistickou“.

Zajímavá je skutečnost, že výše uvedené dvě nejlépe hodnocené definice se obsahově nijak nepřekrývají – jedna je zaměřena výhradně na *safety*, druhá naopak na tzv. *hard security*. Vypovídá to tedy o malé konsensuální shodě vybraného okruhu panelistů.

V českém prostředí lze zaznamenat jen jeden pokus o definici environmentální bezpečnosti – text *Environmentální bezpečnost: Návrh koncepčního rámce pro aplikace v České republice* otištěný v prosinci 2013 v časopise *Obrana a strategie*. Článek

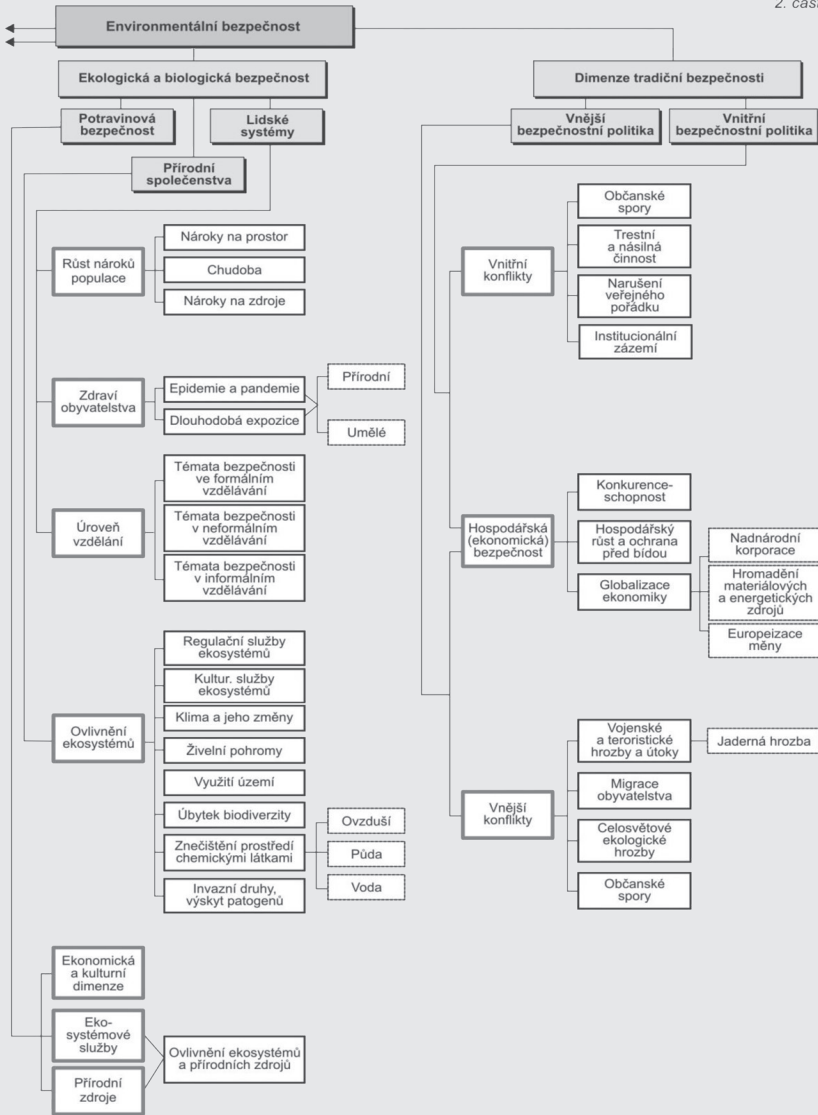
Schéma 2: Vymezení obsahu environmentální bezpečnosti dle kolektivu

Převzato z: Janoušková, Hák, Lorencová a Vačkář 2013: 32–33.

českých autorů

2. část

chronologicky navazuje na vydání Koncepce environmentální bezpečnosti, v tomto smyslu je tedy politická agenda v předstihu před vědeckým nastolením tématu¹⁶. Autoři Janoušková, Hák, Lorencová a Vačkář (2013) se vyhýbají definování na základě charakteristických znaků a místo toho se pokouší obsahově vymezit environmentální hrozby. Výsledkem je téměř dokonalá kopie schématu B. Allenbyho (2000, viz schéma 1 – původní verze, schéma 2 – pojetí kolektivu českých autorů), přičemž problémem není ani tak neoriginalita, jako příliš široké vymezení, které lze shrnout jako banální tezi „všechna bezpečnostní témata mají environmentální dimenzi“.

1.3.2 Definice environmentální bezpečnosti v politických dokumentech

Hledání definice environmentální bezpečnosti je důležité nejen z pohledu ohraničení vědeckého výzkumu na toto téma, ale má i praktický rozměr. V koncepčních i právních dokumentech států a mezinárodních organizací jde o identifikaci jasného prostoru působnosti v této nově se formující problematice. V této podkapitole se pokusíme na několika politických definicích environmentální bezpečnosti ukázat styčné plochy, nejmenší společný jmenovatel i podstatné rozdíly v širší vymezované problematice.

Jedním z prvních států, který přichází s definicí environmentální bezpečnosti je Ruská federace (RF). V roce 1994 byla meziresortní komisí pod patronací Bezpečnostní rady RF přijata následující definice:

Environmentální bezpečnost označuje ochranu životního prostředí a životních zájmů občanů, společnosti a státu před vnitřními a vnějšími dopady, negativními procesy a trendy vývoje,

¹⁶ Tento fakt může vypovídat mimo jiné o důležitosti, kterou při nastolování tématu hrají zahraniční výzkumné instituce (domácí *agenda setting* chybí a přesto dochází k sekuritizačnímu pohybu), případně o nezávislosti bezpečnostních institucí při nastolování témat.

keré ohrožují lidské zdraví, biodiversitu, udržitelné fungování ekosystémů a přežití lidstva. Environmentální bezpečnost je integrální součástí národní bezpečnosti Ruské federace. (citováno v Glenn a Gordon 2001: 19)

Další dvě definice nalezneme v Koncepci environmentální bezpečnosti 2012–2015. Podle této koncepce, která je historicky mladší než definice ze sborníku bezpečnostní terminologie, můžeme pro účely bezpečnostního plánování environmentální bezpečnost definovat jako:

stav, při kterém je pravděpodobnost vzniku krizové situace vzniklé narušením životního prostředí ještě přijatelná. (Koncepce environmentální bezpečnosti ČR 2012–2015: 1)

V obecnější rovině pak koncepce vymezuje environmentální bezpečnost jako:

dlouhodobé udržení ekosystémových služeb určujících kvalitu lidského života. (Koncepce environmentální bezpečnosti ČR 2012–2015: 2)

Řadu další definic z politických dokumentů lze nalézt v souborném textu Glenna a Gordona (2001), můžeme však konstatovat, že se od výše uvedených definic příliš obsahově neliší.

1.3.3 Vymezení environmentálních hrozeb

Výše nastíněná pluralita pojetí obsahu environmentální bezpečnosti ukazuje nejen na nejasné hranice konceptu, ale především na zcela odlišný obsah, který je přisuzován. Jak uvádí australský výzkumník Jon Barnett, přední vědec na poli konceptualizace environmentálních hrozeb: „pro některé může být environmentální bezpečnost dosažena prostřednictvím vojenských prostředků v reakci na pohyby populace a ozbrojený konflikt. Jiní autoři prosazují omezení spotřeby a znečištění (...) další usilují o změnu společenských institucí s cílem snížit

ohrožení plynoucí ze změn životního prostředí (...) příznivci propojení environmentální a lidské bezpečnosti pak zastávají názor, že tradiční bezpečnostní instituce jsou spíše hrozbou než řešením.“ (Barnett 2010: 131). Některá pojetí environmentální bezpečnosti jsou tedy zcela protichůdná. Sporné body jsou záležitostí normativního hodnocení a jsou mimo možnosti racionálního posouzení – klíčový rozdíl spočívá v definici referenčního objektu¹⁷ a volbě perspektivy.

Pro potřeby našeho výzkumu je nutné jasně deklarovat, s jakou definicí environmentálních hrozeb budeme pracovat. Jako základní východisko se nabízí definice všeobecně přijímaná v české bezpečnostní komunitě:

„Hrozba je primární, mimo nás nezávisle existující, vnější fenomén, který může nebo chce poškodit nějakou konkrétní hodnotu.“
(Zeman 2002: 93)

Umírněně konstruktivistický pohled této studie však neumožňuje přijmout objektivní („nezávisle existující“) charakter hrozby – výzkum sekuritizace, základní koncept této analýzy, určuje základní optiku a žádá dostatečný odstup a alespoň zpočátku zřeknutí se hodnocení objektivity hrozeb. Do definice tedy musíme doplnit intersubjektivní pohled např. formulací:

„Hrozba je fenomén, který je prezentován jako primární, nezávisle existující a vnější fenomén, který může nebo chce poškodit nějakou konkrétní hodnotu.“

Nyní je nutné zahrnout environmentální dimenzi, přičemž opět nepovažujeme za nutné hledat vhodné vymezení pomocí objektivních znaků. Spíše nám jde opět o vnímání relevantními aktéry.

¹⁷ Jinak řečeno rozdíl lze identifikovat v definici entity, která má morální nárok na přežití, viz diskuse o tzv. referenčních objektech v dalších kapitolách.

„Environmentální hrozba je fenomén, který je prezentován jako primární, nezávisle existující a vnější fenomén s původem v životním prostředí, který může nebo chce poškodit nějakou konkrétní hodnotu.“

Jako problematické a nedořešené v této pracovní definici chápeme především:

- úzké sepjetí s teorií sekuritizace, bez vysvětlení celého konceptu tato definice postrádá smysl
- absentující vymezení okruhu, který je nutný pro uznání hrozby, tedy chybějící definici „minimální míry intersubjektivit“.

Naopak termín „životní prostředí“, který se v definici objevuje a jehož přesné vymezení je problematické (a to nejen v rámci bezpečnostních studií), dává prostor pro analýzu všech témat, která jako související se životním prostředím označí příslušní aktéři. Otázka našeho výzkumu tedy opět nestojí na kontrole, zda tomu tak skutečně je, ale spíše na tom, jak úspěšně je téma do bezpečnostní agendy prosazováno a jaké jsou výsledky tohoto procesu.

1.4 Kritika konceptu environmentální bezpečnosti

V debatě o konceptu environmentální bezpečnosti zaznívá uvnitř BS mnoho kritických hlasů. Významnou výtkou sledovanému konceptu je tvrzení, že jde o nepřiměřeně široký pojem (a tedy zbytečný analytický nástroj), který v sobě zahrnuje obrovské množství jen vzdáleně souvisejících témat. Nina Græger, výzkumná pracovnice Norského ústavu pro mezinárodní politiku a poradkyně norského premiéra ve věcech bezpečnosti, přirovnává tento termín k udržitelnému rozvoji: „jde o slogan využitelný pro lobbování za jakýkoliv cíl“ (Græger 1996: 113). Tento problém je zakořeněn již v samotných definicích obou výrazů z konceptu – bezpečnost i životní prostředí patří k jedněm z nejširších pojmů využívaných v sociálních vědách. Pokusy vymezit zkoumanou oblast končí často konstatováním, že

environmentální dimenze je vlastní všem bezpečnostním hrozbám (Buzan, Wæver a de Wilde 2005: 91–92, podobně např. široká definice Allenby 2000).

S předchozím problémem souvisí i další: environmentální bezpečnost je někdy vnímána jako ohrožení národní bezpečnosti. Zajištění ochrany před životním prostředím vyžaduje prostředky, které mohou chybět armádě, policii a dalším „klasickým“ bezpečnostním složkám (Waisová 2005: 122).

Další autoři se staví proti spojování životního prostředí a bezpečnosti z toho důvodu, že bezpečnost je podle nich otázka násilí. Tvrdí, že „instituce, které zajišťují bezpečí (*safety*) před degradací životního prostředí a instituce chránící před násilím jsou naprosto nekompatibilní“ (Floyd 2008: 3). I tento názor vychází z přesvědčení, že příliš široká agenda bezpečnosti povede jen k vyprázdnění pojmu a ohrožení „reálné“ bezpečnosti.

Velmi zajímavou kritiku přináší konstruktivistická metodologie kodaňské školy. Agenda bezpečnostní politiky se netvoří (jen) na základě objektivních vlastností hrozeb. Naopak, je výsledkem intersubjektivního procesu, ve kterém můžeme sledovat zájmy mnoha různých aktérů. Především O. Wæver upozorňuje, že bychom se měli „vzdát předpokladu, že bezpečnost je nutně pozitivní fenomén“ (Wæver 2003, citováno ve Floyd 2008: 7). Toto povědomí však rozhodně není mezi proponenty environmentálních témat rozšířeno (srov. např. Martinovský 2009: 40–41). Hlavní rizika proliferace bezpečnostních témat vidí výzkumníci kodaňské školy v omezení svobodné diskuse (a míry svobody ve společnosti obecně), v možném plýtvání prostředky aj. (Buzan, Wæver a de Wilde 2005: 13).

Mimo bezpečnostní studia koncept environmentální bezpečnosti napadají někteří představitelé environmentalistického hnutí. Environmentalisté bývají často chápáni jako hlavní sekuritizační aktéři problematiky životního prostředí. Především různá ekologicky zaměřená NGOs přiznávají, že závažnost hrozeb musí přeceňovat, aby se jim vůbec věnovala pozornost (Buzan, Wæver a de Wilde 2005: 90). Na druhou stranu tyto sekuritizující kroky nejsou přijímány všemi členy široké environmentalistické komunity bez výhrad.

Hlavní obavou některých environmentalistů je to, že spojování životního prostředí a bezpečnosti povede k „militarizaci“ jejich agendy (Dabelko, Lonergan a Matthew 2000: 46). Podle přesvědčení mnoha environmentalistů je ochrana životního prostředí nestatická, nesoutěživá, kooperativní, nenásilná. Vstup tradičních bezpečnostních aktérů, které může nálepka „bezpečnost“ přivést, může naopak znamenat jen přenesení bojiště na další frontu.

Moderní armády jsou ze strany environmentalistů také obviňovány, že jejich zvýšený zájem o životní prostředí vyplývá ze ztráty tradičních hrozeb po konci studené války. Nabídky zpravodajských (analytických) i materiálních kapacit k řešení environmentálních problémů, ke kterým docházelo ze strany amerického ministerstva obrany, byly často chápány jako snaha zajistit pro armádu stabilní rozpočty a zbavení se nutnosti šetřit (Floyd 2008: 2–3).

Environmentalisté také často napadají výsledky výzkumů, které dokazují, že degradace životního prostředí přispívá k ozbrojenému konfliktu. Zvláště mezistátní konflikt v důsledku vyčerpání surovin či ničení prostředí pokládají za nepravděpodobný (Dabelko, Lonergan a Matthew 2000: 46). Opět se může zdát podivné, že environmentalisté popírají význam vlastní problematiky. V jakých případech jde o účelovou argumentaci jako obranu před výše zmíněnými problémy a kdy se jedná o upřímně získané přesvědčení v procesu odpovědného hledání skutečných problémů, je obtížné rozlišit.